



KLGF-bladet

nr 61

Medlemsblad för Kalmar läns Genealogiska Förening

Årgång 15,
November 2006

Adress: Per Carlzon, Storgatan 50, 361 33 EMMABODA

Hemsida på internet: <http://www.klgf.com>

ISSN 1653-087X

Vårens program
med vårträff och släktforskarhjälp

Referat från
höstkursen

sid 4

Per Melin om Rostockaholme

Minnen från Malmen i Kalmar
Ingemar Nilsson fortsätter berätta sina minnen

sid 5



Lars Larsson om Dackefejden

Mitt släktskap med Creutzarna

Torsten Lindell berättar om hur det var i skolan med alla årtal och utantilläxor som gjorde historiektionerna hur tråkiga som helst och hur intressant det blev när han började forska i sitt eget "kött och blod"

sid 9



Lars Einarsson om
Regalskeppet Kronan

sid 7-8

Diverse notiser

sid 12

Redaktionskommittén för medlemsbladet är: Jan Jutefors, Alva Lilja, Gösta Alexandersson
Artiklar, frågor och efterlysningar skickas till: KLGf, Ryssbyvägen 15, 380 30 Rockneby

Medlemsavgift 2007: 120:-; familjemedlem: 30:-. Postgironr 436 19 72-5.

Ordförandens spalt....

Höstens stora händelse för föreningen var onekligen kursen på Högalid som samlade ett 30-tal intresserade för att ta del av Lars Ejnarssons, Lars Larssons och Per Melins föredrag om Kronan, Nils Dacke och Rostockaholme.

Det var intressanta föredrag som vidgade inte bara undertecknads kunskaper utan säkert många andras också. Kunskaperna som föredragshållarna förmedlade gav troligen också en del av åhörarna extra bitar till den egna forskningen. Några hade antagligen släktanknytning till någon av händelserna och platserna; anfäder och släktingar som hade känt ångest och stickande kruutrök på Kronan, eller hört Nils Dackes stridslystet och uppmanande tala inför menigheten i Sävsjöskogarna utanför Påryd eller som en tidig och dimmig morgon hade lämnat spannmål till drotsen Nils Turesson Bielke på Rostockaholme. I alla händelser, oavsett ens släktingars

deltagande i dessa händelser eller inte, är det spännande att försöka placera de egna i ett historiskt sammanhang och förstå vad de upplevde, såg och kände; oavsett om det rör sig om en Stillahavsö under 2:a andra världskriget eller en marknad i Kristianopel år 1650.

Vi hade velat vara där, se och höra allt, men ändå inte. Vi hade förmodligen velat vara betraktare snarare än deltagare. Vi hade kanske velat prata med någon av de våra, följa med dem, kanske stanna en kväll, men inte så mycket mer. Sedan vill vi dra vidare. Det är nog så vi är lite till mans.

Forskningen handlar om att vi är betraktare snarare än deltagare.

Vi studerar en person, en händelse eller en plats för en tid och sedan säger vi adjö och drar till nästa.

Vad är då sensmoralen i detta? 49 f. Kr. korsade Julius Caesar floden Rubicon. Var han ensam? Historieböckerna talar alltför ofta om kungar, presidenter, fältmarskalkar och biskopar,

men de andra glöms bort. Jag tror det var Bertolt Brecht som skrev något liknande. Det är på sätt och vis genom forskningen som vi ger ansikte och liv åt personerna som annars ytterst sällan nämns i historieböckerna

Per

Nya medlemmar

Följande nya medlemmar hälsas välkomna i vår förening:

Anne Andersson, Färjestaden
Solvig Carlsson, Färjestaden
Eva Estner, Kalmar
Solveig Gustafsson, Nybro
Margareta Hafdell, Löttorp
Görel Månsson, Färjestaden
Marianne Petersson,
Degerhamn
Inger Rylander, Västervik
Marianne Swedestam, Kalmar

Innehållet i detta nummer:

Vårprogrammet 2007	sid 4
Minnen från Malmen Ingemar Nilsson	sid 5
Referat från Hösträffen på Högalids folkhögskola	sid 7
Mitt släktskap med Creutzarna Torsten Lindell	sid 9
Notiser	sid 12
Bilaga Enkät om våra aktiviteter	

Kalmar Läns Genealogiska Förening

Postadress: c/o Per Carlzon, Storgatan 50, 361 33 EMMABODA
E-post: klgf2001@hotmail.com

Styrelse:

Ordförande:

Per Carlzon, Storgatan 50, 361 33 EMMABODA Tfn: 0471- 123 36
E-post: percarlzon@globalnet.net

Vice ordförande:

Alva Lilja, Björkenäsvägen 41, 393 59 KALMAR Tfn: 0480- 47 23 12
E-post: alva.lilja@swipnet.se

Sekreterare:

Gösta Alexandersson, Korvmakaregränd 6, 393 64 KALMAR Tfn: 0480- 47 42 42
E-post: alexandersson.gosta@tele2.se

Kassaförvaltare:

Margareta Ågren, Torsgatan 78, 387 34 BORGHOLM Tfn: 0485- 772 02
E-post: yuf746z@tinet.se

Ledamöter:

Alva Carlsson, Sveagatan 22, 361 31 EMMABODA Tfn: 0471- 124 96
E-post: alva.carlsson@swipnet.se

Anders Elofsson, Sporsjö 2143, 380 31 LÄCKEBY Tfn: 0480-607 07
E-post: anders@elofsson.ws

Conny Gustavsson, Tors gränd 3, 385 32 TORSÅS Tfn: 0486- 108 30
E-post: conny.gu@telia.com

Jan Jutefors, Ryssbyvägen 15, 380 30 ROCKNEBY Tfn: 0480- 665 65
E-post: jan.jutefors@telia.com

Gullan Olsson, Magistratsgatan 12 B, 392 35 KALMAR Tfn: 0480-177 07
E-post: gullan.olsson@netatonce.net

Suppleanter:

Birgitta Berkemar, Törevägen 13, 393 64 KALMAR Tfn: 0480- 47 34 86
E-post: birgitta.berkemar@gmail.com

Christer Bäckström, Ludvigsgatan 8, 382 42 NYBRO
E-post: chba@home.se

Siv Mattson, Tre vänners väg 53, 393 59 KALMAR Tfn: 0480- 181 52
E-post: sinima@telia.com

Nils Eriksson, Spårvägen 8, 385 50 SÖDERÅKRA Tfn: 0486- 216 08
E-post: majjron.nils@telia.com

Biblioteksansvarig:

Anders Elofsson

Redaktionskommitté för KLGF-bladet:

Alva Lilja, Gösta Alexandersson, Jan Jutefors

KLGF-bladet

Medlemsblad för
Kalmar läns Genealogiska Förening

ISSN 1653-087X

Upplaga: 500 ex

Ansvarig utgivare:

Per Carlzon

Organisationsnummer:

83 24 81 - 2901

Redaktör och layout:

Jan Jutefors

Manus skickas till:

Jan Jutefors
Ryssbyvägen 15
380 30 ROCKNEBY
jan.jutefors@telia.com

Redaktören förbehåller sig rätten
att redigera innehållet.

**Citat ur KLGF-bladet får göras,
om källan anges. För hela artiklar
hänvisas till författaren.**

Författarna är själva ansvariga för
innehållet i artiklarna.

Medlemsavgift 2007:

120:-, Familjemedlem: 30:-

PlusGiro: 436 19 72-5 KLGF

Adressändring:

KLGF c/o Jan Jutefors
Ryssbyvägen 15,
380 30 ROCKNEBY
E-post: jan.jutefors@telia.com

Vårprogrammet 2007

Resa till

Emigrantinstitutet

Tid: Torsdag 25 jan, hela dagen
Samåkning med bil eller tåg.

Begränsat antal deltagare, först till kvarn gäller.

Släktforskningens dag

Lördagen den 17 mars

Vi kommer att ha aktiviteter på så gott som samtliga bibliotek inom vårt område.

Håll utkik efter annons i dagspressen.

Årsmötet

Plats: Ölands Folkhögskola, Ölands-Skogsby

Dag: Fredag 23 mars

Tid: kl. 18.00

- Sedvanliga årsmötesförhandlingar
- Vi kommer att inbjuda någon intressant föreläsare.
- Kaffe

Vårträffen

Plats: Högalids folkhögskola, Smedby

Dag: Lördag 31 mars

Tid: Samling och reg. kl. 08.45

Som vanligt kommer vi att ha flera intressanta föredrag, så boka in datumet redan nu i din almanacka.

Närmare information kommer i nästa nummer av KLGf-bladet

OBS!

Det är mycket viktigt att du besvarar enkäten som skickas ut i detta nummer.

Vi behöver den för att kunna planera kommande aktiviteter, både stora och små.

Vi är mycket tacksamma om du skickar den till oss snarast möjligt.

Vill du inte kasta ut kostnaden för kuvert och porto, så kan du lämna den på t.ex forskarhjälp.

Har du ideer om programpunkter, verksamhet och vill diskutera dem med någon av oss i styrelsen, så är du välkommen att ringa precis när som helst.

Vi besöker gärna föreningar och sammanslutningar av olika slag och berättar om vår verksamhet och om släktforskning i allmänhet.

Om du som läser detta vill att vi ska komma till din förening så kontakta någon av styrelsens medlemmar.

Släktforskarhjälp

Biblioteket i Kalmar

Måndag 5 febr 17-20
Måndag 12 febr 13-15
Måndag 19 febr 17-20
Måndag 5 mars 17-20
Måndag 12 mars 13-15
Måndag 19 mars 17-20
Måndag 2 april 17-20
Måndag 16 april 13-15
Måndag 23 april 17-20

Biblioteket i Nybro

Torsdag 22 febr 17-19
Torsdag 22 mars 17-19
Torsdag 19 april 17-19

Biblioteket i Emmaboda

Tisdag 6 febr 17.30-19
Tisdag 6 mars 17.30-19
Tisdag 3 april 17.30-19

Biblioteket i Torsås

Onsdag 14 febr 17-19
Onsdag 14 mars 17-19
Onsdag 11 april 17-19

Biblioteket i Borgholm

Lördag 24 mars 11-13

Biblioteket i Mörbylånga

Lördag 3 febr 11-13
Lördag 14 april 11-13

Biblioteket i Färjestaden

Lördag 3 mars 11-13



Du hittar givetvis vårt fullständiga program på vår hemsida <http://www.klgf.com>
Du hittar även våra aktiviteter på Sveriges Släktforskarförbunds hemsida <http://www.genealogi.se>, klicka på **Kalendarium** i vänsterspalten.

Minnen från Malmen i Kalmar

av Ingemar Nilsson

Här kommer fortsättning på Inge-mars berättelser från Malmen, som började i nr 59

När jag började arbeta igen fick jag börja med halvtid. Vi hade egen sjuk-kassa på KVAB Sedan hade jag en egen sjukförsäkring, Den var bra, dagspenningen ökade med 50% efter 3 månader, men det var inte som Försäkringskassan som i dag.

Första jobbet var att borra stagbult, ofta c:a 250 mm långa genomgående hål i kopparbultar. Som tur var hade jag blivit kompis med gubben som svarvade bulten. Han lärde mig hur det skulle gå till. Snedslipade borr 4,5 mm. och specialolja. Bra ackord för mig, men inte för andra lärlingar som bara klagade. Det gällde att vilja lära sig, då hjälpte de äldre till. Det var många maskiner som jag fick lära och som vanligt passade jag på att rådfråga de äldre gubbarna och fick lära mig en hel del trix för att arbetet skulle gå bra. Det var många maskiner jag fick lära mig att sköta: planslip, radialborrmaskin, femmeters bordhyvel, revolversvarv, kipp-hyvel, med en läromästare som slog det mesta i att kunna ordna grejor. Han hette Abel Pettersson och hade ett hetsigt humör, men vi kom mycket bra överens. Han tyckte om två saker, öl och karameller. Det sistnämnda hade jag i mitt verktygsskåp och jag låtsades inte se när han var där och nallade ett par stycken.

- Du är en snäll pojk du, sade Abel, - jag skall lära upp dig och blir en bit lite sned får du låna min vinkel. Jag begrep inget. Skulle det vara trolleri eller vad?

En dag kom förklaringen. En bit som jag hyvlat blev ungefär en tiondels grad ur vinkel. Det ordnar vi sade Abel och kom med en vanlig anslags-

vinkel. Och nu var min bit i rätta vinklar överallt. Lokreparatören som skulle ha den kom och var sur.

- Den är inte rätt, sade han. - Jo visst titta här, sade Abel och jag.

- Jag har en rätt vinkel, sade han, det är er som är fel. Vi kollade hans mot Abels och bägge var rätt men tog han sin mot detaljen så var den skev. Gubben och Abel trätte sedan skrek han: Du har fått en lärling som är lika full i bäng som du själv, jag får fila till biten själv. Sedan fick jag heta Abels lärling och det var en del fördelar.

Vi var tre stycken kipphyvlare, den tredje var Håkan Rytting. Han spelade klarinett i orkestern Lyran och han kunde vissla på ett märkligt sätt och precis i rätt tonart. När vi hade flyttat till en ny lokal kom han rusande till mig.

Han skrek, - stanna maskinen och kom med. Sedan slet han mig i armen och drog iväg till den nya toaletten. Han började vissla och sade - hör vilken akustik, så fin.

Vid det laget hade jag bytt till arborrnig som var ett bra arbete. Men det kunde vara tungt. Det var stora delar som skulle bearbetas. Taksektioner till boggievagnar, räls till spårväxlar och andra specialdelar. Sedan fick jag överta ett arborrverk det var roligt och intressant arbete samt att man inköpte en karusellsvarv verk-mästaren frågade:

- Kan du köra en karusellsvarv?

- Klart jag kan, svarade jag och så blev det två intressanta och roliga arbeten att byta mellan.

Några år tidigare hade jag blivit invald i Verkstadsklubbens styrelse det gjorde att jag blev insatt i en hel del knepiga problem. KVAB hade ju en del stadiga arbeten som t .ex. renovering av ånglok, personvagnar och godsvagnar. Ett år renoverade vi 50 st ånglok. Övrig tillverkning var

personvagnar, s .k. boggievagnar och godsfinckor men det arbetet var beroende på antal beställningar och var inte så säkra arbeten och har varit så i alla tider.

Gamla tiders sjukbesök.

Jag är i alla fall lite trött. Har vandrat till Heijocksgatan Och där fått sitta tyst och stilla en bra stund medan "Tant Mari" har satt iglar på en gubbe som hade huvudvärk, ont i nacken. De där svarta och hala iglarna köptes på apoteket i en glasburk. De var ett universalmedel mot nästan allt. Hjälpte inte dessa odjur fanns det koppglas och lite sprit i en plunta. Detta hade jag till uppgift att bära i en korg från Strandgatan till Heijocksgatan.

Botandet av huvudvärken gick till på följande vis: "Tant Mari" nöp tag i en igel placerade den i ett litet glas, måttade in var igeln skulle suga sig mätt, samt bota värken. Men vad den stackars igeln blev lurad, ett par korn salt eller tobaks-saft får den att släppa taget. Sedan kramas den så att det utsugda blodet sprutar ut i en kristallskål (viktigt med en fin skål) som är halv med grovsalt. Odjuret får sedan vila i glasburken med vatten till nästa sjukling skall botas. Vid ont i axlar och rygg användes koppglasen. Det fuktades på insidan med sprit som antändes och placerades sedan på det onda stället varvid elden slocknade och det uppstod ett vakuum i glaset. En blodblåsa sögs upp, blå-röd och otäck, som punkterades och blodet uppsamlades i kristallskålen. Oftast förklarade den kranke att han var mycket bättre varpå det bjöds på kaffe med dopp. Hemfärden till fots, var längre för vi skulle gå till Södra Kyrkogården. Det var viktigt att blodet skulle hällas ut på helig mark närmare bestämt i det hörn som var närmast Slottet. "Tant Mari mumla-

de något när hon slog ut salt och blöd soppan jag hörde inte om det var en psalmvers, bön eller trollformel. Det mest mystiska och spännande kommer jag ihåg men att vi gick hem till Strandgatan var ju självklart för att dricka kaffe tillsammans med hennes mamma.

Om det var före eller efter sjukbesöket på "Stolpen" det vet jag inte (Stolpen = Heijocksgatan) och det kvittar. Det var på vårkanten. Jag hade berättat för min Far (De andra ungarna sade pappa) att jag sett en mystisk häst som kom fram ur pråmman mellan dasset och granngården vi Trädgårdsgatan. Den var gråvit hade korta ben och röda ögon. Jag hade kommit in från Strandgatan och just stäng porten efter mig, den vände huvudet mot mig och såg på mig. Då upptäckte jag att den var svart på höger sida smal men inte mager. När den studerat mig fortsatte den konstiga hästen tvärs över blomlanden genom väggen in i grannens vedbod och försvann.

- Jaha, sade Far, du kan tydligen se saker som ingen annan. Gå in till gamla Fru Nilsson hon är klok gammal gumma och snart hundra, men säg inget till Mor eller i skolan. Du skall börja på Rostad till hösten och de begriper inget sånt här och det gör inte Mor heller. Efter att lovat hålla tyst om den konstiga hästen gick jag över till vår värdinna som var närmare hundra år. Hon var klädd i Södra Möreträkten, vardagsdräkten. Jag såg henne aldrig i någon annan klänning. Hon satt i sin karmstol framför bordet vid gavelfönstret. Vid ena väggen en skänk med en Amerika klocka, som kunde spela olika melodier. När jag berättat för henne om min syn av den märkliga hästen sade hon:

- Det är Näckens häst, den följer en igenfylld bäck som rann just där, för sjön gick ända upp till Strandgatan förr i tiden. Men han är lite dum och fortsätter sitt uppdrag ännu och det är för att få barn att försöka rida på sig. De kommer inte loss när de suttit upp och sedan skenar han ner i sjön med dem. Det var väl att din far

sade till dig att hålla tyst om denna historia. Men jag skall berätta en annan historia för dig som kan se saker. Vi skall ha Mari att koka riktigt pumpekaffe så skall jag berätta.

Tant Lovisa blåste på sitt kaffefat och sedan började hon berätta.

Det måste varit på slutet av 1700-talet. I en hage på Skälby gård fanns det en gammal ek. Den var inte hög, kanske tre alnar, men så vid att det behövdes 6 man att omfamna den. Så lågvuxen hade den inget värde för skeppsbyggarna men grenarna gick att använda. Därför hade den ruttnat inifrån och blivit i hålig. Den kallades Spökeken Vi skall veta att det var hemskt att få barn utan att vara gift på den tiden. Flickor träffade ibland sjömän som lovade allt möjligt men så fick de hyra på en båt och försvann. När flickan sedan fick barn fanns det inga barnhem. Hon lämnade barnet till någon som skulle sköta om det för en billig penning. Ofta var det en så kallad "Änglamakerska", som helt enkelt lät barnet svälta ihjäl. Det var naturligtvis inte döpt när det var fött i hemlighet. Änglamakerskan smög då en mörk natt till Spökeken och stoppade ner det lilla knytet i den ihåliga eken. Folket på Skälby som vaktade boskapen sade att de hörde barnagråt och skrik ur eken på nätterna, mest när det var dimma och fullmåne. Men ingen tordes undersöka saken. En höstnatt kom två gesäller vandrande från Svaneberg genom hagen. Det var mörkt och dimmigt och molnen började hopas. De hörde skriken och när regnet kom, sökte de skydd under några buskar. En blix slog ner i Spökeken, så att den antändes. De berättade att de aldrig sett något brinna så starkt och om så hemska skrik. Dagen efter, när elden slocknat, hittade man inget av eken och det fanns bara vit falaska kvar. Vill man se eken, så skall man gå dit vid fullmåne och dimma, då syns den och en hopar små knyten som virvlar runt den. Var i hagen den hittas, är det ingen som kommer ihåg, men vid en stig som leder från Skälby till Svaneberg är det bästa förslaget.

Diverse fritidsaktiviteter

Det berodde i vilken ålder man var. När man var i förskoleåldern lekte vi "Datten" d.v.s. man fick gömma sig och en fick stå och räkna till t.ex 100, för att sedan leta efter de andra och ta fatt dem, datta. Springa med rulband: ett cykelhjul och en pinne eller ett tunnband, de fick fart med pinnen. Spelade kula. Vi byggde hyddor på "Mudden" och letade saker där det var muddermassor från Slottsfjärden, som var en blåaktig kletig lera. De kom via ett tippvagnståg draget av ett litet lok (1932). Jag hittade två vildsvinsbetar som far lät göra broscher av, en till Mor en till Elsa.

På söndagarna gick vi på matiné, eller på "Frälsis" på Nybrogatan. Det var billigare där och så visades, efter att vi fått höra några upplyftande ord om att vara snälla, en stumfilm med Charlie Chaplin.

Var det riktigt vackert väder kunde vi ta bussen tillsammans med skräddare Lagerkvist till Stensö. En korg med kaffebröd, vatten, matjesill och potatis, en plåtburk och så rödsprit, så kunde man ordna en bra fest. I plåtburken hällde far sand till hälften, fuktade den med rödsprit och tände på, en s.k. ökenspis enligt honom. Den fungerade lika bra som ett triangliakök På denna koktes potatis, naturligtvis oskalad och så åt vi middag. Gubbarna tog en snaps och vi ungar lekte. Så koktes kaffe, pratades och lite senare åkte vi hem. Som ombyte kunde vi ta båten över till Svinö: Det kostade fem öre. Där hade jag ett träd med en gunga uppsatt.

Ett par gånger om året ordnades gårdsfester och då samlade man ihop alla långbord och bockar med bräder att sitta på. Det var så kallade knytkalas, då alla tog med sig något gott till kaffet som koktes på primusar som väste och surrade. Någon berättade historier, troligen inte så sanna, det sjöngs och spelades.



Vi fortsätter med Ingemars Nilssons berättelser i nästa nummer

Referat från Kursdagen på Högaligs folkhögskola

Per Melin om Rostockaholme

Pers föredrag handlade om utgrävning av en sedan länge mytomspunnen plats i Emmaboda kommun, Algutsboda församling. Legenden berättade om en storman vid namn Algut som med hårda nypor styrde sina underlydande och de mest uppstudsiga slutade sina liv i galgeken i Getasjö. Rostockaholme var den borg där denne Algut huserade.

1991 tog Per Melin initiativ till en utgrävning av platsen för att om möjligt få svar på frågorna; syftet med byggnaden, vem ägde den och när i tiden. Föga anade man då vad man skulle komma att finna (inte bara på plats utan i de skriftliga dokumenten). De arkeologiska utgrävningar med ett antal entusiaster, under överinseende av länsantikvarie Torbjörn Sjögren, började 1991. Man delade upp marken i rutor och därefter grävde sig ned till steril mark, därefter fotograferade, mätte och ritade man. När man hade nått steril mark kunde man också se en profil och utifrån denna dra slutsatser om vad området hade genomgått under olika perioder. Hade det brunnit, vilket det hade i detta fallet, så kunde man se det.

Det de arkeologiska utgrävningar fann var järnföremål, tegel, keramik, ett lås, en blosskorg, spik, mynt (från 1330-talet), säd (från perioden 1290-1410) och en sköldbuckla. Den mest pricksäkra dateringen gällde fyndet av ett brunnskar. Ytveden av timret var kvar och med hjälp av årsringsdatering kunde man fastställa året till 1337.

Utgrävningarna har kunnat fastställa Rostockaholmes levnad från slutet av 1200-talet till slutet av 1300-talet (alternativt början av 1400-talet). Efter över tio års utgrävningar och många synnerligen intressanta

och högst oväntade fynd, kvarstod emellertid de viktigaste frågorna. Vem hade bott här och vad hade syftet varit?

Riksantikvarieämbetet hade sedan ett antal år ett forskningsprojekt för att kartlägga den medeltida bebyggelsen i Sverige. Historikern Roger Axelsson hade hand om bl.a. Algutsboda socken. I de brev som påträffades fanns en notering som i ett slag förändrade allt. I ett brev från 1343 nämns Lybeke. Författare av brevet var en rikets förnämsta män, Nils Turesson Bielke. Enligt historikerna var Lybeke sätesgård. I jordeböckerna, från 1558-1559, kallas också Rostockaholme för "Lybkehålme". 1395 inträder Nils Turesson Bielkes brorson Sten Stensson Bielke i Vadstena kloster som lekbroder. Han donerar allt han äger i Algutsboda, Hälleberga och Ekeberga socknar till klostret. Godsmassor av den här digniteten var inget man köpte utan snarare något som man i regel fick genom arv eller giftermål. Sten Stensson Bielkes farfar Ture Kettilsson Bielke ägde jord i traken och farbrodern Nils Turesson Bielke hade bott på Lybäcksholme. Placeringen av en sätesgård på holmen i direkt anslutning till godsmassan verkar logisk. Det var framförallt av två skäl 1) Den var lätt att försvara 2) Den handlade om en social avskärmning.

Vem var då denne Nils Turesson Bielke? Han var lagman, riddare, riksråd och drots (rikets andreman). Kungen Magnus Eriksson hade dålig ekonomi och Nils Turesson Bielke förhandlade fram stora lån hos curian i Rom och var senare även slottsfogde på Viborgs slott. Han sålde sig till Magnus Erikssons fiender och flydde till Tyskland men återkom med Albrekt av Mecklenburg. I syfte att inta ett av Magnus Erikssons sista fästen, Åbo, skickades Nils Turesson Bielke dit. Under ett nattligt anfall hösten 1364 stupade han dock.

Per Carlzon

Lars Larsson om Dackefejden

Dackefejden, det största folkupp-roret i svensk historia, som sänker lyckades störta Gustaf Wasa från tronen och som började i vårt läns södra del, beskrevs på ett målande sätt av Lars Larsson från Vassmolösa, som var kursdagens andra föredragshållare.

Kungens tunga skatter drabbade bönderna i Möre hårt, särskilt kronobönderna och kronotorparna. Därtill kom förbudet att jaga högvilt, som naturligt ingick i deras näringsfång.

Att skjuta en råbock kunde kosta en hel oxe i böter.

Detta och kungens samtida konfiskering av kyrksilvret rörde upp stämningen våldsamt.

Nils Dacke, kronobonden på Södra Lindö var en ledarbegåvning av stora mått, hårdför och svår att tygla. Han träder fram första gången 1536 tillsammans med sin granne, kronotorparen Jon Andersson i Flaka. Kungen skriver ut tunga extraskatter och fogden Inge Arvidsson driver in dessa med bryska medel. Det blir för mycket. De båda bönderna överfaller och slår ihjäl honom. Därefter flyr de in i Mortorps skogar och lever där fredlösa i två år.

1538 träffas en uppgörelse med kungen att de mot dryga böter kan känna sig fria och Nils Dacke slår sig utfattig ner på Jon Anderssons tidigare gård i Flaka. Han blir lurad av fogden och detta ledde till ett överfall på fogdegården i Voxtorp 1542, varvid fogdarna dräps och gården bränns ner.

Några veckor senare samlar Nils Dacke allmogen vid Dackehall i Sävsjö, i Konga härad och i Kolshult i Blekinge och överallt får han folkets bifall att fortsätta kampen.

Natten till den 22 juli går Dackes budkavlar över hela sydöstra Småland och snart har han 2000 man på marsch mot Växjö.

Kungen svarar med att skicka 400 man från Västergötland under befäl av Gustaf Stenbock och en blodig strid står utanför Växjö. Stillestånd sluts men bryts av kungen som skickar ner ytterligare 2000 legosoldater och 500 ryttare.

Kungatrupperna drivs ut efter att ha lidit stora förluster vid bakhåll och Dacke håller nu Småland, Öland och Östergötland.

Men lyckan vänder efter att kungen värvar nya trupper i Tyskland och 4000 man kommer norrifrån.

En strid på sjön Hjortens is i Virserum skingrar Dackehären och Nils Dacke försvinner svårt skadad och vårdas, enligt sägnen, av prästen i Näshult, där han tillfrisknar.

Dacke samlar åter nya skaror, men kungatrupperna håller Småland i ett järngrepp, hungersnöd hotar, folket känner sig besegrat och vågar inte längre.

Slutet närmar sig för Dacke och hans mannars sista sista strid står i Lenhovda, varefter han drar sig tillbaka ner mot sina hemtrakter.

I augusti 1543 blir han upphunnen av en knektstyrka på den danska sidan av gränsen och på Ollatorpets äng i Lejda skjuts han ihjäl med armborst. Kroppen förs till Kalmar, fästes på en påle med hjul, huvudet förses med en kopparkrona och sätts upp över stadporten.

Nu följer den stora räfst. Dackes familj och alla hans medhjälpare avrättas och deras gårdar bränns ner.

Gösta Alexandersson

KLGF-bladet Nr 61, Nov 2006

Lars Einarsson om Regalskeppet Kronan

Vilken föreläsning! Vi som som var på Högalids folkhögskola 21/10 fick uppleva en Lars Einarsson i sitt esse!

Välutbildad, engagerad och mycket skickligt föreläste han om regalskeppet Kronan.

I 26 år har dykningarna pågått utanför östra Öland. Det var där skeppet förliste 1 juni 1676, nio månader efter att kriget mellan Danmark och Sverige brutit ut.

Kronan är ett slutet fynd, vilket betyder att det deponerades vid samma tid och samma plats.

Det är resterna av ett skeppssamhälle, som kan jämföras med ett samhälle på land.

Skillnaden är att det inte fanns några kvinnor på Kronan.

Kronans tillkomst initierades av Karl X Gustaf, som inte fick uppleva resultatet, eftersom han avled 1660. Skeppet började byggas 1665 och togs i bruk 1672. Det var ett

enormt skepp- bygge, 53 meter långt, displacementen var 2300 ton, dubbelt så mycket som Vasas, sju däck, där 800 man skulle samsas.

Skeppet var rikt utsmyckat och det var en manifestation för att visa makt. Det var byggt för att ligga vid kaj mer än för att delta i sjöstrider. Det kan nämnas att svenska skepp under 160 år har deltagit i sjöstrider endast 30-35 gånger.

Fynden från havsbotten ger en bild av hur livet kan ha varit på Kronan. Man har bärgat ca 600 kg föremål. Det har säkert varit stor skillnad på livsföringen om man var i befälsställning eller har tillhört manskapet.

Hälsostatusen var god, vilket tyder på att man inte var till sjöss så långa perioder i taget. Man var tvungen att bunkra ofta, när besättningen var så stor. Därför var kvaliteten på maten relativt bra. Men det vara det högre befälet som undfägnades med kött! Vatten var en färsvara, därför var den vanligaste drycken öl.

Tid för nöje gavs det. Man har funnit musikinstrument.

Men det var trång på manskapsdäck. Faran var att det kunde utbryta farsoter som rödsot, som snabbt kunde skörda många offer. Dödligheten i strid var endast 10%.

Man börjar se slutat på undersökningarna och målet är en skeppsarkeologisk dokumentation.

Bärga Kronan? Kan man? Varför? Är det motiverat?

Lars Einarssons åsikt är att man inte ska stanna en nedbrytningsprocess, bara bromsa den.

Därför konserveras föremålen från Kronan för att så länge det är möjligt sparas för eftervärlden.

Birgitta Berkemar



Mitt släktskap med Creutzarna

av Torsten Lindell

med "invandrarbakgrund"

Mitt intresse för historia har funnits under större delen av mitt liv, även om en rektor gjorde sitt bästa för att försöka fördärva detta under mina 4 år i realskolan i Svedala. På den tiden var det viktigast att man kunde rabbla upp läxan utantill, ja, en del känner nog igen psalmverserna, bröderna Jakobs-son, Ruben, Simon, Leyi, Juda, Dan osv, samt i tyskan "an auf hinter in" och "durch fur gegen", detta för att ta några exempel.

Även i historia var det mer eller mindre att rabbla. Vår rektor hade fobi på årtal, Lutzen 1632, Poltava 1709, Gustaf Vasa 1521 o.s.v., femhundra "viktiga" årtal i Svenska historien och lika många från Världshistorien. Det som var mindre viktigt då var själva berättelserna, såsom bland annat Herman Lindkvist och Jan Guillou numera ger oss till livs på ett mycket intressant sätt.

Lite funderingar

Att släktforska är att sätta in sitt eget "kött och blod" i historien. Skulle man ha turen att hitta någon "kändis" blir det liksom lite grädde på moset. Precis som i dag så har tyvärr inte vardagsmänniskan någon plats i historien. Det gäller att antingen ha gjort något mycket bra eller något mycket dåligt för att gå till eftervärlden. Många skämtar om att de inte vågar forska, ty de vet inte vilka bovar som dyker upp, men erkänn, att det ger en viss spänning, vilket föresten bekräftas genom alla deckare som utkommer varje år. Själva har jag ingenting emot att finna några "skurkar" i släkten. Det kan vara ett plus i framtiden. Om jag någon gång skulle råka komma i rättvisans klor, så kan jag ju alltid försvara mig med att

det ligger i generna, och således måste betraktas som en förmildrande omständighet.

Problem

Egentligen skulle min släktforskning tagit slut ganska fort. Min morfar hade en okänd fader, vilket öde han faktiskt delade med min farmor. Mödern var däremot kända, men morfars mors släkt hade tidigare grundligt utforskats av min brylling Peter Larsson, känd forskare på Söderslätt. På fars sida har jag trots ansträngningar fastnat på mitten av 1700-talet, men jag har faktiskt ett intressant mordfall att jobba med. Jag har en dröm om att kunna få fram detta i bokform.

Ödet griper in

Alltså återstår min mormor, som var finska, men här blev det stopp i generation IV p.g.a. språksvårigheter, detta trots att jag lade ner mycket tid under åren 1989-1995 på att hitta en släkting som jag kunde korrespondera med. Projektet lades på is, men sommaren 2004 grep ödet in. Den sista kvarten före stängningsdags blev Internet-datorn på biblioteket ledig och med hjälp av föreståndaren hittade jag en adress till en person i Finland, som forskade på min mormors födelseort. Personen i fråga visade sig vara en släkting till mig, visserligen en mycket avlägsen sådan. Våra anor möttes i början av 1700-talet, men han skickade mig en antavla, (med början på min mormor), som omfattade 240 personer, varav de äldsta var Rötger Ingenpoika Djäkn, död 1423, gift med Lucia Jägerhorn av Spurila, samt deras son Inge Djäkn. Det blev med andra ord för mig "en julafton" mitt i sommaren.

En kändis

Nu hade jag verkligen fått något att bita i. Nu kunde jag börja leta kändisar på biblioteket och det har visat sig att många personer finns omtalade i litteraturen, några i Zackarias Topelius böcker.

Jag kanske får tillfälle att återkomma till flera av dem, men jag skulle nu vilja berätta om mitt släktförhållande till Lorentz Creutz, befälhavaren på Sveriges stolthet, Regalskeppet Kronan, som förläste utanför Öland den 1 juni 1676.

Delar av mitt släktträd framgår av bilagan, som börjar med min ana (XVII 226746) **Lars Mattson**, som jag egentligen inte funnit så mycket om, utom att han var gift med **Margareta Larsdotter Ekelöf** (XVII 226747), dotter till **Lasse i Gästerby** och hans hustru **Margareta i Härtonäs (Jägerhorn)**.

Lars Mattson tillhörde en urgammal finsk frälsesläkt och var bosatt i Sarvlaks, Pernå socken i Kymmene-gårds län. Vi är här inne på 1400-talet. Paret hade 4 barn, varav **Knut** blev upphov till släkten Creutz och **Brita** blev "anmoder" till den gren som så småningom blev upphov till mig.

Om vi börjar med min gren:

Brita Larsdotter (XVI 113373) gifte sig med **Matts Jönsson Teit** (XVI 113372). De ägde en halv skatt i Tetoms by 1552 och hade sonen **Lars Mattsson Teit** (XV 56686), frälseman i Tetom 1555 och hövitsman för en fana knektar. Han stupade 1571 under ett ryskt anfall, då även hans gård blev skövlad. Tillsammans med sin andra gemål, **Margareta Hansdotter** (XV 56687) fick han dottern

Dordi Larsdotter Teit (XIV 28343) som gifter sig med kyrkoherden i Sibbo, **Henrik Hansson Ekelöf** (XIV 28342). Han dog den 26/8 1602, möjligtvis av pesten, som då härjade vilt i Sverige. Paret fick 7 barn, där Ana nr (XIII 14171) **Brita Henriksdotter** gifte sig med underlagsmannen i Södertinne lagsaga, **Lars Bertilsson till Olkkala** (XIII 14170).

Lars var ledamot av Åbo hovrätt 7/10 1623 och var närvarande vid deras allra första sammanträde. Han levde ännu 1640 då han är omtalad i karelska lagsagans dombok såsom fordom underlagsman i Vichtis. Utöver sonen **Henrik**, som blev adlad till **Ekestubbe** och var kommandant på Åbo slott 1656-60 och fader till 14 barn, dock med 2 fruar, så hade de en dotter **Birgitta Larsdotter Olkkala** (XII 7085), som gifte sig med kyrkoherden i Lojo **Matthias Laurenti** (XII 7084). Enligt Henrik Carstenius annalier lär Matthias ha varit "en lärd man, som blev pastor i Lojo". Han ägde Wohls rusthåll och ett hemman i Routjoki by. Han dog 20/2 1636, och 1638 gifte Birgitta om sig med **Laurentius Petri**, kappelan i Åbo och Loimijoki. I första giftet hade Birgitta fött 4 barn och i det andra 5. Två av barnen i första giftet har en mycket intressant historia, som jag nog får anledning att återkomma till en annan gång. En av dem var min ana (XI 3542) **Isaacus Matthiae Tammelinus**, som var kyrkoherde i Tammela 1673. Sedan dess har denna gren av släkten haft anknytning till Tammela fram till slutet på 1800-talet, då min mormor "emigrerade" till Sverige.

Ja, då var det dags att gå över till den andra grenen, som leder till ätten Creutz och som har en mera "krigisk" historia:

Knut Larsson, fogde i Sääksmäki härad 1536, fick i sitt första gifte sonen, **Matts Knutsson**, skeppshövitsman 1530, erhöll skyddsbrev av Konung Gustaf Vasa 1557, blev befallningsman för Kungl. Maj:ts krigs-

folk 1570, gifte sig med **Benkta Lydiksdotter**, dotter av **Lydik Larsson Ankar** och hans fru **Birgitta Nilsdotter Dufva**.

Deras son, **Mårten Mattsson** blev skeppshövitsman 1561, hans adelskap och sköldemärke bekräftades 2/8 1569. Bland adeln i Borgå län skrev han under en trohetsförsäkran till konung Johan III. I ett härjningsåg till Ryssland blev han ihjälslagen av fienden. Han var gift med **Margareta Bertilsson**, dotter till **Bertil Mattsson** av ätten **Grönfeldt** och hustru **Margareta Eriksdotter Ekelöf**, en syster till min ana.

Deras son **Lars Mårtensson** hade en kort, men intensiv levnadshistoria under åren 1578 fram till 1599, då han på order av hertigen blev avrättad för att han låtit bränna Ykspää kungsgård. Hans huvud sattes upp på fästningsmuren över Karelerporten. Dessförinnan hade han 1578 hunnit slå ihjäl en av ryttmästare Bertil Ivarssons tjänare, men fått lejdebrev. Han deltog 1581 i Kopone slotts erövring, var hövitsman för gårdsfäniken 1590, kvartermästare för Mårten Boijes fana 1591, 1593 förordnad att föra befäl över skeppsflottan som skulle avhämta konung Sigismund i Danzig, förordnad 1597 till befälhavare för krigsflottan, befallningsman på Viborgs slott i 9 månader till dess erövring 25/9 1599, fängslad av hertig Karl, men benådad, men slutligen fängslad igen och avrättad för sitt niddåd på Ykspää kungsgård.

Tillsammans med **Margareta Arvidsdotter**, dotter till **Arvid Olofsson Wildeman** och hustrun **Anna Frilie**, fick de sonen **Ergissle Larsson** till Sarvlaks i Pernå socken. Han tog namnet **Ernst Creutz**. Även han gick en bråd död till mötes, då han i februari 1635 av någon anledning blev ihjälslagen av Per Dufva. Hans tidigare meriter gick via ryttare 1604, löjtnant 1608 till kapten vid Erik Bertilssons fana 1613. 1614 erhöll han frälse på Kroknäs gård i Bergå, blev överstelöjtnant för Karelska regementet 1618 och d:o vid Tavaste-

hus läns fotfolk 1621, överste 1625, ståthållare i Dorpat 1627 och landshövding i Norrland, samt Öster- och Västerbotten 1631. Han var gift med **Catharina Hess von Wickdorff**, dotter till **Johan Johansson Hess von Wickdorff** och **Margaretha Aurep av Soos**. Makarna ligger begravna i Pernå kyrka under en gravhäll i kalksten, med deras bilder i naturligt storlek.

Inom parentes kan nämnas, att Per Dufva i samtida handlingar kallades för en "ogudaktig sälle". Han var ogift, men hade 6 oäkta barn, vilka "dogo hvar efter annan och blefvo begrafna i en räfgrop, där han omsider själf blef nedgräfd 1646".

Lyckligtvis kan jag inte finna något blodsband med denna "sälle", men med hänsyn till att **Matts Knutssons** fru **Benkta**, var dotter till Birgitta Dufva finns det naturligtvis ett släktförhållande att reda ut.

Och då var vi framme vid:

Sonen **Lorenz Creutz**, som är mycket omskriven i litteraturen, däribland i en av Zackarias Topelius böcker, där han i kretsen kring Per Brahe spåddes "en lysande framtid". Ja, nog blev det en "lysande framtid" alltid, med hänsyn till fyrverkeriet 1676, då Kronan exploderade inför en förväntad dansk krigsflotta. Efter att ha studerat hans meriter så kan man väl konstatera att hans sjövana var mycket kort och att han väl inte hade den erfarenhet som erfordrades för att föra befäl över en hel flotta. Utnämningen till amiral fick han den 11/12 1675 och hade fram till dess endast sysslat med administrativa uppgifter.

Efter studietiden i Dorpat och Leiden var han assessor i bergskollegium, inspektör och befälhavare över bergverken i hela Finland 1643-1650, landshövding i Åbo och Björneborgs län, vice president i bergskollegium 1653-1655 samt 1663-1670, landshövding i Stora Kopparbergs län, kommissarie i Trondheims län, riksråd 1660, hovrättsråd i Åbo 1662, häradshövding i Västerbotten 1670 och kammarråd 1673. Två år senare

blir han amiral och amiralitetsråd samt tillförordnad chef för amiralitetskollegium 4/4 1676, och två månader senare kapsejsade han med Kronan, som exploderade och sjönk tillsammans med Lorentz och ca. 800 mans besättning.

Historien finns berättad i en folder som är utgiven av Kalmar Läns museum, där det förresten finns en hel del, som bärgats från båten. Jag kanske kan få anledning att återkomma till detta då jag planerar ett besök på museet nu i sommar. Det finns även en bok "Boken om Regalskeppet Kronan" (Höganäs 1985)

Intressant är att läsa ögonvittnesskildringarna från Rosenberg och Gyllenspak. Allt tyder på att det fanns en viss rivalitet bland befäl och att Lorentz inte hade betraktats som jämbördig bland de mera garvade sjömännen, vilket i sin tur omöjliggjorde en gemensam insats. Ytterligare ett fartyg, Svärdet under befäl av Amiral Ugglas förliser och två skepp Neptunus och Järnvägen erövrar av danskarna.

Här några vittnesuppgifter: "När vi var mitt för fienden sköt Ugglas förvandling, då amiral Bär med sin eskader mot fienden vände, det vi också nödgades göra. Detta amiral Ugglas vändningsskott gick Hans Exillens så sant till hjärtat, att inte en utan många gånger sade: Gud förlåte dig Ugglas, med detta ditt skott har du bragt oss från liv ära och redlighet".

"För Jesu namn skull, se väl till att kanonportarna är stängda och kanonerna fastgjorda, så att vi inte i vändningen råkar ut för samma olycka som skeppet Vasa" lär Lorentz ha sagt. "Så exploderade skeppet mitt på, som jag antar i stora krutdurken, och folket som samlats mitt på styrbords sida flög i luften, som andra kan berätta om eftersom jag själv låg i sjön och inte märkte när skeppet exploderade".

Slutreflektion.

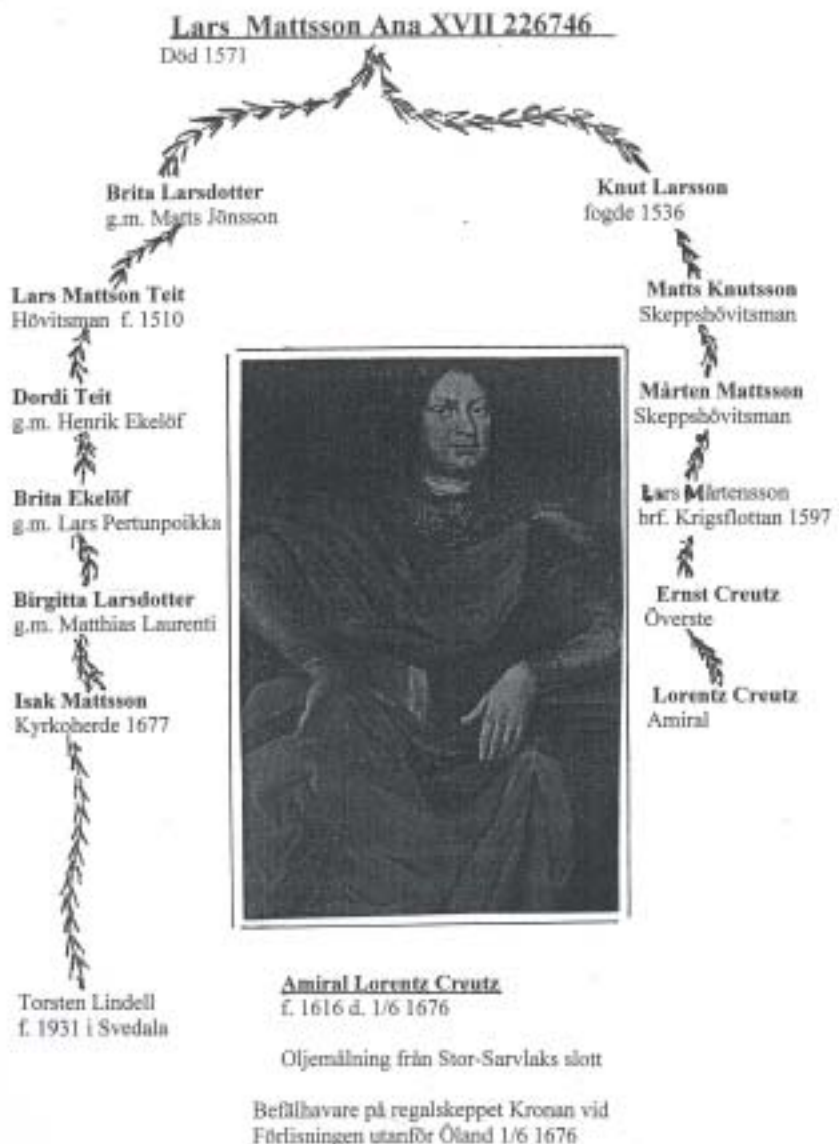
Lorentz Creutz figurerar lite här och där i historieböckerna, men ingenting

har väckt så stor uppmärksamhet som just denna händelse utanför Öland, och detta stämmer ju överens med vad jag sade i inledningen:

De flesta människor nämns inte med en enda rad i massmedia, speciellt gäller detta kvinnorna, det är endast det som skapar rubriker som får plats. Därför, om man skall finna något intressant får man nog acceptera att eventuella "bovar" kommer med och som jag sade:

DET KAN ALLTID VARA BRA ATT KUNNA SKYLLA PÅ GENERNA.

En annan gång hoppas jag få berätta om två eller kanske tre slott som på 1500-talet var i släktens ägor. Bland annat då Gerknäs, som ett tag ägdes av **Marietta Henriksdotter, XVI 113369** och hennes son **Hans, XV56684**. Även Lorentz Creutz var under åren 1667-68 ägare av Gerknäs



UÅ 06-04-10
Torsten Lindell

Notiser

"Hulta-häftet"

Nu har det kommit. Häftet om Hult i Vissefjärda socken, som beskriver varje gård och de flesta som levat där från ca 1850 och fram till idag.

Häftet innehåller 128 A4-sidor i limbindning, med text och många bilder. Finns att köpa av Vissefjärda hembygdsförening för 125 kronor och ev frakt.

Ring ordf. Lars Andreasson 0471-105 83 Mobil 070- 647 68 49 eller Lolliane Carlsson 0471 – 10958.

Ölandsfolk

Elisabeth Nilsson, Skarpa Alby håller på att slutföra nästa del av Ölandsfolk Antavlor - Bilder - Berättelser.

Boken kommer som den tidigare innehålla en blandning av Öländska släkttavlor (Stenfeldt, Eneman, Lindström, Sjögren mm) och artiklar.

Artiklarna handlar t ex om olika Ölandsarkiv, en adelssläkt med anknytning till Öland, ett mordförsök, en engelsk text om hur en släkt knyts samman efter 3 generationer. Dessutom en text från och om Torslunda hembygdsförening.

Vill du se mera av hennes böcker, eller komma i kontakt med Elisabeth så är detta hennes hemsida:

www.skarpaalbygard.se

Samtidigt som vi har Ingemar Nilssons minnen från Malmen, så har Kalmar Stads Hembygdsförening givit ut

Calmare gamla Malm

Viktor Elmquist berättar
56 sidor.

Boken är på 56 sidor. Hembygdsföreningen säljer den för 100 kr.

Södra Möre 2006

Detta är årets producerade CD-skivor. Priset är 80:- st

Skiva 1

Mtl-längder i urval för 1700-talet.
Tidigare ofilmad material

Åren 1700, 1702, 1703, 1704, 1744 (Konga-Vissefjärda.Långasjö) 1745, 1746 Konga, 1748, 1749, 1750, 1752, 1756, 1759, 1760, 1784 Konga

Skiva 2

Långasjö räkenskap 1 1651-1718

Långasjö räkenskap 2 1731-1747

Långasjö flyttlängd 1712-1730

Långasjö Mtl 1637

Vissefjärda prästeskapets brev E-IV-155 o E-IV-156

Skiva 3

Söderåkra prästeskapets brev E-IV-138 o E-IV-139

Söderåkra sockenstämma 1715-1787

Skiva 4

Torsås Brandstodsbolags räkenskaper 1779-1803

Torsås sockenstämma 1744-1847

Gårdsförteckning HFL Torsås 1752

Från predikstol och dommarebord –
Laurenus Larsson

Från forna dagar – Karl Olsson

Dessutom ett smakprov från SVAX klippböcker nr2-4 (utav drygt ett 70-tal). Priset för denna CD 20:-

För brevbeställning tillkommer 20:- för porto och emballage
Leverans brevlades kan ske tidigast 2006-10-11

2006-09-02 Jan-Christer Strahlert
Mullbärsstigen 43 196 34
Kungsängen
tel 070-659 88 44 (08-581 73 277)
e-post torbas@canit.se

Skänkes

Jag har några religiösa skrifter som jag vill ge bort till de som känner igen sin anfader. De är troligen inhandlade på auktion för 30-40 år sedan i Stora Vångerslät, Åby socken.

Inskrift: *Tillhör Karla Otilia Petersson i Stojby den 20 Januari 1894 (Nya Testamentet)*

Inskrift: *Herman Nilsson Skammestorp (Psalmbok)*

Inskrift: *Christina Jonsson L. Vångerslät 1874 (Psalmbok)*

Inskrift: *Lisa (Maria) Jonsdotter St. Wångerslät 1880 (Katekes)*

Inskrift fram: *Denna boken tillhör mig Nils Lorents Andersson född i Åby socken den 31/10 månad 1824.....*

Inskrift bak: *Denna bok tillhör mig Nils Lorents Andersson och min älskade hustru Lisa Maria Jonsdotter.....4 November 1852.... (Bibel, dåligt skick)*

Svara helst med e-mail till:
bo.josefsson@telia.com

Med vänliga hälsningar
Bo Josefsson
Boda Glasbruk

